

Ese de dōve ori in septemana:
Joi-a si Dominic'a.

Pretulu de prenumeratiune:

pre anu intregu . . .	6 fl. v. a.
„ diumetate de anu . .	3 fl. v. a.
„ patrariu de anu . .	1 fl. 50 cr.

Pentru Roman'i'a si strainetate:

pre anu intregu . . .	9 fl. v. a.
„ diumetate de anu . .	4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Correspondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de a dreptulu: Redactiunei „Lumina” in Aradu, cancelari'a episcopēscă.

Pentru publicatiunile de trei ori, ce contienu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl. era mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretiul publicatiunilor se se antiepe

Fōia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Invitare de prenumeratiune

la

„LUMINA,”

fōia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Cu 1. iuliu vechiu deschidemu prenumeratiuni nōue pe semestrulu alu doile alu anului 1873. — Pretiulu abonamentului pre o diumetate de anu e:

Pentru monarch'i'a austro-ungurēscă 3 fl. v. a.

Pentru Roman'i'a si strainetate 4. fl. v. a. DD. abonanti sunt rugati a nu intardiă cu trimiterea prenumeratiunilor.

Din privint'i'a economiei si mai marei siguritati recomandămu in locu de epistōle de prenumeratiune avisurile postali.

In urma sunt rugati DD. prenumeranti vechi, ca sumele restante de pe semestrulu antaiu sē le administreze cātu mai curendu, avendu in vedere, cā „Lumina” ca organu oficiale e proprietatea eparchiei si cā redactorulu ei dupa §. 10. din programulu fōiei e responsabilu nu numai facia cu autoritatile de pressa, ci si cu consistoriulu, carui'a are sē-i dee socōta.

Principiulu ni este: mai bine a suprinde pre DD. prenumeranti cu lucruri folositorie, decātu a li face promisiuni cu vōrbe gōle.

Fōi'a apare si se spedēza de aicia cu punctualitate.

Aradu, 13. iuniu 1873.

REDACTIUNEA.

Unu barbatu veteranu de mari merite pentru biserica si natiune.

Mihaiu Rosiu
(1750—1823.)

Valurile tulburate ale secleloru trecute a inadusitu activitatea si aventulu de cultura a loru multe suflete nobile, a loru multi barbati de virtute si genialitate strabuna... si natiunea romana, a suferitu mari perderi: morali si materiali; cāci tōte vistierile ei, produse din imperati'a avuta a mintei sale, pe marea tulburata a timpiloru fatali, impreuna cu zelosii venslari ai corabiei nationali, au patimitu naufragiu; si adi atātu ei: cātu si comorile destinate noua, jacu in fundulu mării necunoscute si prin urmare nepretiuite de nime.

Si candu vre-unu stranepotu alu acestoru predemni venslari nationali dā de vre-o frantura, de o remasitia ai vistieriei loru, carea unde mării a aruncat'o din intimplare norocōsa, la tiermuri: cu pietate adunca si veneratiune intima admira in acelu obiectu geniulu maretu alu strabuniloru sei, lu-admira cāci din o mica ruina vede: cātu de mari si pretiōse comori au posiediuta si creatu ei, cu scopulu nobilu, ca se 'navutiēscă si fericēscă prin tr'ensele nēmulu loru. —

Unu astfelu de venslariu nationalu a fostu si barbatulu a carui nume stā in fruntea acestei scrieri, si subsemnatulu dādu de nesce remasitie ale vistieriei lui nationali si-tiene de cea mai santa detorintia a atrage atentiu-ne a barbatiloru nostri de biserica si natiune asup'r'a meritelor si memoriei acestui barbatu, a carui produse literarie-bisericesci istoriciloru nostri pona acumu nu li-au fostu cunoscute, dar in viitoriu nesmintitu cā i se va dā ceea ce-i compete, — tributulu de pia amintire in paginile istoriei nōstre bisericesci.

Candu vediui portretulu acestui barbatu la unu stranepotu alu seu locuitoriu in Jadani, me suprinse trasurile fetiei ce-mi statea nainte. O fatia acēt'a plina de expresiune, ce-ti insufla respectu si veneratiune. Frunte mare lata, ochi asemenea mari, nasu caracteristicu romanu, plinu in fatia, ca unu prelate catolicu, fora mustetie si barba, vestmentitul, asia se vede, e mai multu preotiescu ca civilu.

Inceputulu carierii lui Mihaiu Rosiu in viētia, e analogu cu celu a lui Georgiu Martinuzzi din istori'a patriei nōstre. Scimu adeca, cum Georgiu Martinuzzi fiindu pana in etate de 26 de ani incalditoriulu cuptōreloru veduvei princese a lui Stefanu Zapolya, de acolo a intratu ca paraclisieru (cresnicu) in monastirea stului Laurentiu de langa Buda, unde in 4 ani dela abc. a ajunsu pona a fi si priorulu monastirei; de unde inaintandu in dignitate, si devenindu prin mintea lui agera la unu mare renume: regele magiaru Ioane Zapolya lu-luā langa sine de consilierulu celu mai intimu si ministrulu seu.

Mihaiu Rosiu, ce e dreptu, n'a devenitu ministru, nici chiaru vre-unu prelate, cu tōte cā, — dupa afirmarea respectabilelui docinte betrenu pensiunatu Ionu Jovitia din Jadani, care fiindu aprōpe de diecenulu alu nōuelea alu etatii, a fostu invetiachelulu lui M. R. la dignitatea de episcopu ar fi fostu provocatu, elu inse ar fi disu cā: „cetindu st'a Privila si aflandu acolo ponderositatea chiamarii unui episcopu, nu cutēdia a primī pe sine acēsta grea sarcina”; — dar dinsulu deveni unu adeveratu apostolu, unu propagatoriu de invetiatura si lumina intre preotii, invetiatorii si carturarii din giurulu Temisiōrei si prin scrierile sale, cari le voi aminti mai la vale, i-se compete locu in paginile istoriei nōstre bisericesci-nationali. —

Si acumu apuceu firulu biografiei acestui barbatu, asia dupa cumu unu documentu viu, betranulu docinte susamintitu, invetiachelulu seu mi-a enarat'o, care cu mare insufletire si intima recunoscintia si-aduce aminte de marele seu invetiatoriu!

Mihaiu Rosiu s'a nascutu la anulu 1750, in comun'a Jadani, ectt. Temisiōr'a. Parintii lui au fostu economi onesti si ōmeni fōrte descepti. Mihaiu in etate de 6 ani fū dusu la Mehal'a, suburbiu Temisiōrei, unde pona in etate de 12. ani a invetiatu romanesce. De aici fū, la rogarea tatane-seu, primitu in curtea episcopului Stefanu Avacumovicu in Temisiōr'a, unde prunculu talentatu i-se deschise o lume nōua. Simtiendu in sine taria spirituala

si dorintia de inaintare in sciintia, bibliotec'a si archivulu episcopescu i-fusera isvórele cele din demana din cari spiritulu seu insetatu s'a potutu bine adapá. —

In calitate de paraclisieriu s'a retienutu Mihaiu Rosiu in curtea episcopésca 30 de ani, in care timpu si-a insusitu limb'a germana, serbésca si se dá a crede cá si cea italiana. In acestu timpu fiindu ne'nsuratu, a deschisu prelegeri in Timisióra, la cari o multime de preoti, invetiatori si alti carturari si necarturari, cu zelu, alipire si ne-spusa insufletire concurgéu, cáci Mihaiu Rosiu érá o auctoritate científica, si pe langa acést'a avea o conduita morala esemplara, in cátu ca unu santu érá adóratu de elevii sei. Naintea episcopului seu elu nu érá modestulu paraclisieriu ci secretariu, si consilierulu celu mai intimu, elu érá totum factumulu acolo cáci mintea-i geniala sciá inventá totu-deuna ideele si consiliile cele mai salutari si perfepte la tóte cestiunile si cauzele ce obveniau la curte.

Acl, ca paraclisieriu a scrisu M. R. *fabule*; si cari fabule voru fi fostu acelea, voru intrebá afabiliu leptori ai „Luminei“? respundu: aceste au fostu fabulele edate de *Cichindealu* fostu preotu aici langa Timisiór'a in Beciche-reculu micu, (unde de presinte amindoi preotii sunt sirbi!) mai tardiu apoi la anulu 1812. candu s'a infintiatu pre-parandia a devenitu de profesore la Aradu. Subsemnatulu prin acést'a afirmatiune nu voiesce de felu a apare ca unu disolvetoriu ai nimbiloru marelui Cichindealu, pentrucá acestu barbatu si altminte si-are meritele sale speciali, ci simplaminte constatédia numai aceea, ce unu martore viu inca intaresce, si acést'a e, elevulu lui Mihaiu Rosiu — invetiatoriulu desamintitu — carele cu tóta resolutiunea dice: cá a vediutu manuscrisulu fabuleloru edate de Cichindealu la Mihaiu Rosiu si-si aduce aminte bine, cá acelea au fostu traduse si compuse de eruditulu seu invetiatoriu. In firulu acéstei afirmatiuni l'am intrebatu cá pentru ce nu le-au edatu singuru Mihaiu Rosiu pe numele seu? Mi-a respunsu: pentrucá dinsulu de o parte a fostu seracu si nu a avutu spese, érá de alt'a parte Cichindealu fiindu preotu, a fostu totu odata si nobilu, si ca atare a fostu scutitu de persecutiunile timpului feudal, care nu suferiá de felu desceptarea spirituala a vre-unui iobagiu, cu atátu mai pucinu a publicá aceste fabule pline de alusiuni facia de sistem'a domnitória. Totu aceste le afirma elevulu mosiu susprovcatu si facia de „*Florariulu*“ lui *Lazarescu*, care barbatu a fostu nainte de a deveni protopresbiteru in Lipova, preotu si in Jadani si aci l'a capetatu „*Florariulu*“ dela M. Rosiu.

Dar proba cumca Mihaiu Rosiu a fostu barbatu literatu este: „*Vistieri'a sufletésca*“ unu opu acést'a care dá o eclatanta dovéda despre genialitatea autorului. Trei tomuri ca manuscrite, voluminóse cátu de bine, am vediutu din opulu amintitu. Unu tomu, i-lipseste inceputulu; aici in Jadani la unu stranepotu alu lui cu numele Petru Rosiu, érá dóue tomuri se afla la parintele Ioane Damsia din Seceani. Materi'a ce o trapédia, intr'adeveru core-spunde titlului seu; cáci aceea e o vistieria sufletésca, plina de invetiaturi morale; si ce e margaritari in aceste invetiaturi morali e: cá autorulu la tóta tem'a folosesce vr'unu esemplu de auctoritate si analogi'a, ca isvoru oratoricescu. Dauna mare pentru literatur'a nóstra bisericesca, cá opulu acést'a n'a vediutu lumin'a publicitatii. Dar, ca de presinte on. publicu cetitoriu se-i cunósca celu pucinu direptiunea lui morala, stilulu si cu unu cuventu valórea lui literaria-bisericesca: eu, din parte-mi, voiu intreprinde a face din candu in candu unele estrase din brosiur'a, fora inceputu, ce se afla in Jadani; dar si mai bine ar fi candu aceste opuri s'ar doná pentru o biblioteca orecare publica si adeca pentru bibliotec'a *toologiloru romani din Aradu*, de unde apoi cei interesati de dinsele le-arú poté

esaminá mai de aprópe si istoricii bisericei nóstre s'ar poté mai cu usioretate informá din tr'ensele. Cátu pentru tomulu din Jadani, eu voiu incercá alu cere pentru bibliotec'a susnumita, cátu tomurile aflatóre la santi'a sa parintele Damsia din Seceani, Dsale, déca e de acordu cu parerea mea, acést'a i-este posibilitate neconditiunata.

A mai scrisu Mihaiu Rosiu si alte carti, cáci pe langa genialitatea sa, l'a caracterisatu si o diligintia asia dicendu de feru! Proba e, cá dinsulu a tradusu si scrisu cu man'a propria totu apostolulu, asia mare cum e. Acestu manuscriptu legatu de traducatoriulu in dósce de lemn, inca se afla la stranepotulu lui in Jadani. Partea cea mai mare inse din opurile sale s'au prepaditu pe la unii si pe la altii. Se dice cá la fiulu fostulu preotu in Jadani, V. P. advocatu in Temisiór'a s'ar mai aflá, asemenea si la capelanulu Rvdsslui dnu protopresbiteru din Temisiór'a Meletiu Dregheciu, care parinte capelanu ar fi rudenia cu famili'a Rosiulesciloru din Jadani. La tóta intemplantia susonoratulu dnu protopresbiteru ar' face unu bunu servitiu cauzei, candu ar recercá pe numitii Dni in caus'a opuriloru lui Mihaiu Rosiu

Se mai afla in fine la Petru Rosiu, stranepotulu lui Mihaiu, unu manuscriptu numai din 3—4 cóle, care manuscriptu contine unele mici istorióre, unele scurte inregistari referitóre la umblarea timpiloru, altele inregistredia eveniminte politice, un'a insa e de interesu bisericescutologicu si acést'a e:

„*Insciintiarea lui Lentulu proconsululu Judeei càtra senatulu Rimului pentru chipulu mantuitoriului*,“

Acést'a i este titlu'a, apoi urmédia:

„Intru-aceste vremi s'a aretatu aicea unu omu, (care inca traesce) anume I. Cr. a caruia potere trece preste mesurile firei. Ómenii lu-numescu mare prorocu, érá ucenicii lui i-dicu fiulu lui Ddieu. Elu inviédia mortii si tamadiesce totu felulu de bóle. Elu este unu omu de unu chipu incuviintiatu si cu bune mesuri. In faci'a sa se vede órecare strasitenie, inse, care i-trage de odata si dragostea si fric'a acelu ce-lu vedu. Perulu lui este in flórea a unii aluni timpurie; inse dela radecina si pona la urechi cretiu, si trece si mai josu de umere. Dela frunte prin mediloculu capului are carare. (Dupa obiceiulu Nasarine-niloru). Fruntea lui este lata si alba. Fat'i'a fora de o metéhna, si impodobita cu o rumanéla fórté placuta. Fisionomi'a lui este igemonicósa si mangaiósa. Nasulu si gur'a sunt facute cu mari mesuri. Barb'a este din destulu désa, in flórea perului si despartita in furculitia, ochii i-suntu caprii si fórté vioi. Elu este grósnicu la ale sale mustrari, dulce si placutu la ale sale invetiaturi si sfaturi. Chipulu fetiei lui atrage ochii tuturor'a, mestecatu fiindu cu semnotic'a (adeca cu o cinstire adenca); nu l'a vediutu nimenea nici o data ridiendu, dara plangendu adese-ori. Statulu lui este dreptu, manile mari si lungi si bratiile fórté frumóse. Elu vorbesce pucinu, dar cu multa statornicia si elu este celu mai frumosu omu in lume.“ —

Ca de inchiare mai amintescu, cá Mihaiu Rosiu dupa ce 30 de ani a fostu paraclisieriu s'a retrasu la Jadani, loculu seu natalu, si aici asemenea a deschisu scóla, asia, cátu din sate indepartate peregrinau la dinsulu ca la unu calugeru santu cerandu toti parerea si consiliile lui, cari le tienéu de infalibile. Mihaiu Rosiu la anulu 1823. in etate de 73 de ani a reposatu si acumu numai o cruce mare de lemn in cimiteriulu Jadaniloru rósa de dintii de feru ai timpului, pastrédia suvenirea lui generatiunei comunei. P'e cruce abia se póte mai cetí inscripti'a „Aici se ódihnesce robulu lui Ddieu Mihaiu Rosiu.“ 1823.

Unu venslariu nationalu intre veluri tulburate a fostu si Mihaiu Rosiu intocma ca contimpurenii sei: *Sincari*,

Petru Maior, Cichindealu, cu cari se dice a fi fostu in corespundintia. Unu prèdemnu apostolu alu culturii si moralitatii. Unu romanu literatu genialu, ale carui scrieri, dauna cà n'au devenitu de locu in mani pastratòre si la vre-unu atare carturariu, care se li pricèpa valòrea loru literaria-nationala si se le fi datu intreghe posteritatii — luminei.

N'avemu ce face, giurstarile vitrege de pe timpulu acel'a ni-au tienutu incatusiati, ni-au acoperitu cu velulu uitarii pe multi barbati binemeritati, acumu nu ni-a re-masu alt'a ereditate, de càtu: se scrutamu si se urmamu esemplele loru frumòse, cari le aflamu ici colo, ca objete scapate din prepasti'a mării timpului fatalu.

Georgiu Morariu.
parochiulu Jadaniloru.

La mórtea Metropolitului Andreiu.

Ca tresnetulu ce cade din viscolulu cu nuoru,
O scire 'ngrozitòria strabate la poporu:
E mortu Andreiu Siagun'a, pastoriulu celu mai mare,
Ce fost'a natiunii unu angeru de scapare;
Si mîi de animi triste, cu ochi lacrematori!
Suspine grele 'ndrèpta spre ceriulu certatoriu!

* * *
Biseric'a-orfana cu fiii ei romani,
Uritu a fostu hulita ca 'n vècuri de pagani,
Predata de-a ei drepturi din legile crestine,
Si-adusa 'n umilire sub cârmele straine;
Dar celu din ceriu tramise unu fiiu conducetoriu,
Ce fû prin lupta mare alu ei mangaitoriu;
Si clerulu de-a sa sòrte, de còbe rele-urdu
Sè fia 'n intunerecu, seracu, despretiuitu, —
Prin elu isi capetase antai'a sa lumina,
Prin elu speranti'a dulce d'o diua mai senina;
Deschisu-i-a deci calea si-unu mandru viitoriu,
Sè aiba turm'a buna, pre-alu seu alesu pastoriu!

* * *
Dar — nu aceste-su tòte, ci este multu mai multu,
Cea-ce p'acestu lucèferu ni-lu face demnu de cultu!
Stori'a romanésca cu fala ea va spune,
Cà ce fusese densulu la dulcea natiune;
L'atâtea institute indemnu si fundatoriu,
De atât'a 'nteligintia — parinte creatoriu!

* * *
Dar vai! cà 'n mediu de cale — cîrmaciulu tabaritu
Scapà din mana rôt'a si luntrea s'a isbitu;
Cea luntre, ce purtase in sinu-si pre natiune,
Cea luntre ocrotita cu-atât'a 'ntieleptiune! —
Ah Dómne! fie-ti mila de-alu teu poporu sermanu,
Dà-i demnu urmasiu la cârma — sè-lu scòta la limanu!

Oravitia, in 17/29 iuniu 1873.

„Albina“

At. Marienescu.

MEMORANDULU

Sinodului eparchialu gr. or. aradanu catra Ministrulu r. u.
de cultu si invetiamentu.

(Continuare.)

Dar fiindu cà autoritatile nòstre bisericesci si scolarie nu posedu puterea necessaria de essecutiune, dispusetiunile loru cè-te mai bune si cele necesare numai in acele locuri si in atari comune le potu efectu, unde intelnescu deplina interesare pen-tru caus'a invetiamentului, pre candu din contra in atari comu-ne, ale caror'a poporatiune nu au ajunsu inca la acelu gradu alu culturii ca se poséda straduntia pentru naintarea cauzei de in-
vetiamentu, — desi materialminte ar fi mai in stare se corespon-

da recerintieloru invetiamentului de càtu multe alte comune mai serace dar mai luminate — despusetiunilo, fie càtu de salutarie, remanu fora de rasultat, — si in asemenea casuri despusetiunile autoritatiloru nòstre scolarie nu se potu efectu nici in privinti'a cladirii edificieloru de scòla sèu in privinti'a straformării loru, nici pentru asecurarea remuneratiunei regulate a invetiato-riloru nici pentru essecutarea oblegamentului de frequentatiune scolaru.

Inse daca legea in asta privintia s'ar suplini asia, ca res-pectivele autoritati ale administratiunei si comunele politice se fie indrumate deobligativu prin lege, ca se fie indetorate pre cale administrativa a essecutà, in contr'a membriloru confessionali din aceea comuna, dispusetiunile si recercarile autoritatiloru scola-rie confessionali aduse in caus'a de invetiamentu, — in acelu casu Te putemu asecurà pre Escelinti'a Ta, cumca in scòlele nòstre confessionali, pre terenulu invetiamentului se va ajunge acelu scopu mare ce-lu dorimu cu totii si in comunu, cumca scòlele nòstre confessionale peste putieni ani vor corespunde de-plinu recerintieloru legii.

Acest'a este dara in legea pentru invetiamentulu publicu acelu defectu ce se sentiesce cu deosebire, si care stà in calea progresării si desvoltării instituteloru nòstre confessionali de in-
vetiamentu.

Dar sunt in legea de invetiamentu publicu si atari §§-i, cari contienu despusetiuni daunòse pentru scòlele nòstre confes-sionale, — cari, pre candu de o parte dau ansa la splicatiuni smintite si daunòse pentru scòlele nòstre, pre cari moralmente si materialmente le asupresce, — de alta parte celor'a ce sunt con-trari instituteloru confessionali de invetiamentu li dà ansa a im-pedecà esistinti'a si desvoltarea scòleloru confessionali, ma inca a si causà daune materiali.

Asia despusetiuni daunòsa gasimu in acelu contienutu alu legii din §. 11. punctulu 1. in care se dice, cumca confessiunile, pentru sustienerea si infiintiarea instituteloru loru de invetiamen-tu, potu pretinde succursulu materiale alu credinciosiloru loru „dupa cum a fostu in usu pana acum'a“, — mai departe in §. 25. punctulu 2-le, care despunendu permisivu, lasa in libertatea (voi'a) respectiveloru comunitati, ca aceloru scoli confessionali, cari si pana acum s'au sustienutu de la comuna, se li faca parte sèu se nu li mai faca parte in folosinti'a averii si a veniteloru comunei, — asemenea despusetiune permissiva contine si §. 41.

In §. 11., nefindu precisatu cum se se intielega „usulu de pana acum“, in urmarea testului ce premerge acesteii sentintie cumca confessiunile, si de acum potu pretinde succursulu materiale alu credinciosiloru loru in modulu si in proportiunea cum va hotari reprezentanti'a loru propria, — acést'a a datu ansa si la atari splicatiuni in unele jurisdictiuni si comunitati, cà sustienerea scòlei confessionale fiindu avisata la contribuirea credinciosiloru din respectiv'a confessiune, — usulu de mai nainte — de dupa care aruncarea si incassarea acelei contribuii insasi comun'a politica a manipulat'o si credinciosii acést'a contribuie au platit'o deodata cu spesele comunale — in fapta l'au incetatu, oprindu comunei politice se mai arunce si se mai incasseze ea aceste contribuii!

Dar multe comune confessionali au suferitu lovituri inca si mai mari de càtu acést'a, pentru cà multe comune politice denéga confessionaliloru inca si acea mana de ajutoriu, la carea au fos-tu legatuite prin contractu, si adeca: in urmarea despusetiunilo-ru datate din restimpulu de sub guvernulu absolutisticu, intre comunele politice si confessionali s'au incheiatu astfelu de con-tracte valide dupa dreptu, intru intielesulu caror'a comun'a po-litica s'a deobligatu ca in comunu (prin comuna) se provéda si se se ingrigésca de spesele necesare la sustienerea scolii con-fessionali, de salariulu invetiatiuniloru si celea lalte, respective acele recerintie, se le incasseze pre cale administrativa de la membrii confessiunei.

In urmarea legii de invetiamentu publicu, si mai multu inca in urmarea §-lui 120. din articulu de lege VIII. din 1871. despre organizarea comunelor, cea mai mare parte a jurisdicti-
niloru unilateralmente si volnicesce au opritu deobligamintele loru din amintitelu contracte, denegandu simplu ingrigirea prin comuna pentru sustienerea scòleloru confessionale.

Acést'a procedura, daunòsa in privinti'a scòleloru confессио-nali, mai produse si acea consecintia daunatòria pentru inveti-amentulu publicu cà aruncandu-se si incassandu-se spesele scòlei prin organe deosebite si deosebitu de catra spesele comunale, la vedere s'au sporitu feliurile de contributiune, si prin acést'a in poporu se atirnesce antipatia si instrainare de catra scòla; — ceea ce este in opusetiune apriata cu scopulu de a sterni in po-poru interesare pentru caus'a invetiamentului.

Asemene splicatiuni daunòse se dau §-lui 25., din legea invetiamentului publicu, si cari splicatiuni smintite in multe locu-

ri facu cu neputinția scôl'a confesională. Acestu §., după esperiință a practică, a produsu aceea, că scôleloru confesionali, cari de secole de ani și până acum s'au susținutu din averea și din venitele comune ale comunității, nu numai li s'au denegatu spesele ce se receră la susținerea lor, ci încă li s'au denegatu veri-ce ajutorare fie câtu de mica, și urmarea faptică a fostu aceea: că locuitorii confesionali din acele comune devenira eschisi de totu de la folosință a averii și a venitelor comune cu privinția la scôlele lor, și acêsta avere și venite le folosescu numai locuitorii confesiunii domnitôrie sub titlulu numirei de „scôla comună.”

Asemene casuri, preste aceea că contienă vatemări faptice de dreptu, — mai lovescu și în principiele de dreptate, ecitate și egalitate.

Casuri, nu mai putienă daunoșe, s'au escatu și se potu escă și din §. 41. alu legii pentru invetiamentu publicu, carele asideria, la regularea de posesiune în comună, venitele din acea parte ce se castigă pentru scôla, permite se se pôta întrebuintia ori pentru scôl'a confesională ori pentru altu scopu, adeca întrebuintiarea venitelor de la acêsta parte o face pendinte de la simpatia sêu antipatia ce respectivele comune o vor fi avendu pentru scôlele confesionale sêu mai bine dicendu de la antipatia sêu simpatia ce vor fi nutrindu organele administrative asiediate preste comune.

Acestea sunt, în trasuri principale, acele gravamine, greutăți și pedeci, cari isvorindu din defectele și din testulu legii pentru invetiamentu publicu, asupresce fôrte scôlele confesionali și li opresce desvoltarea și posibilitatea de a se strafôrma conformu recerintelor legii.

Sinodulu nostru diecesanu au aflatu cu cale și de lipsa ca amintitele defecte din legea invetiamentu publicu cari impedează desvoltarea scôleloru nôstre, se le astêrna Escelentiei Tale în linie principali cu stima în acêsta reprezentatiune a nôstra și din acea cauză, pentru că sinodulu nostru întielegendu cu bucuria despre acea resoluțiune întielăptă a Escelentiei Tale, că voiesci a chonchiamă o ancheta în cestiunea necesității de o revisiune a legii pentru invetiamentu publicu, și a pune în desbatere seriôsa atâtă necesitatea revisiunii câtă și calitatea modificatiunilor ce se vor socoti de lipsa; aducendu la înaltă cunoștința a Escelentiei Tale greutățile și pedecile ce stau în calea înaintării și desvoltării scôleloru nôstre poporale, greutăți esperiate pe terenulu practic și plantate în calitatea legii, se putemu servi cu materialu spre orientare anchetei ce se va chonchiamă și ca Escelintia Ta se poti castigă cunoștințe mai detaiate despre relațiunile faptice ale scôleloru nôstre confesionali și despre pedecile lor, și ca se dămu o orientare și mai deplină anchetei îndresnimu a amintii și acea rugare a nôstra ca Escelintia Ta se binevoiesci a chiamă la acea ancheta și din confesiune nôstra și dacă se pôte din acêsta diecesă barbatii civili și bisericiani cari cunoscă în detaliu relațiunile scôleloru nôstre confesionali și se învrednicesc de atentiune parerile și descoperirile lor ce și le-au castigatu din practică.

Inse fiindu că delaturarea pre calea legelatiunii a pedecilor ce oprescu desvoltarea și perfectiunarea scôleloru nôstre confesionali precum se descoperira și aci, a buna sêma s'ar puté speră numai după decurgerea unui timp mai îndelungatu, și ca și până atunci, până ce pedecile și greutățile acestea se vor delatură prin revisiunea și prin modificarea legii, nu cumva unu timp mai îndelungatu se se pârda pentru perfectiunarea scôleloru nôstre și respective pentru desvoltarea cauzei invetiamentu poporale, — îndresnimu se aducemu cu stima înaintea Escelentiei Tale și acea rugare a nôstra ca, în largă și înaltă suera de activitate ministerială se binevoiesci a despune ca acele autorități administrative cari purcediundu din amintii aplicatiune smintită a legii sêu purcediundu din lipsă de simpatia către institutele naționale de invetiamentu, denéga scôleloru confesionali spriginulu administrativu, sêu că pre institutele confesionali de invetiamentu chiar le impedează în desvoltarea lor prin aceea că oprescu comunitățile politice de veri-ce ajutorare pre calea administrativă, se fie îndrumate cu serioșitate și cu resoluțiune se înceteze cu pusilanimia lor procedură ce au avut-o până acum în acêsta privință și se demande respectivelor comunități politice se de pre calea administrativă necesari a mană de ajutoriu pentru scôlele nôstre.

Că ce desclini se arêta la progresulu scolaru în acele comune — cari sunt pe teritoriulu unei jurisdictiuni, ce nu pôrta antipatia către scôlele nôstre populare confesionali și întielege bine misiunea scôleloru nôstre populare confesionali în spiritulu înaltulu rescriptu citatu alu Escelentiei Tale, — fatia cu progresulu scôleloru nôstre de pe teritoriulu jurisdictiunilor de o ten-

dinția contrară și de unu spirit contrariu? acêsta o esperiamu până la evidinția pe teritoriulu acestei diecese, — carea se estinde a supra credinciosilor ce locuescu pe teritoriulu mai multor jurisdictiuni; — și ca se illustrăm procedurele jurisdictiunilor cum diferescu essentialmente ună de altă în asta privință și sunt contrarie, îndresnimu a amintii: că pre candu comitatulu Aradului, cunoscendu și întielegendu scopulu educatiunii poporale, și cunoscendu cumca scôlele confesionale sunt medilôce către acestu scopu, nu numai că a permis comunelor să se de spriginu administrativu scôleloru nôstre confesionale, ci încă a și demandatu ca spesele recerintelor anuale pentru scôlele confesionali se se priméscă într-o subrubrică din rubricile preliminariloru spelor comunale, carele trebuesce a se compune într-un întielesulu §-lui 120. din articulu de lege VIII. de la 1871. și sumă acelor spese s'o arunce și s'o încasseze dela credinciosii de confesiunea nôstra locuitori din acea comună în proporțiune cu sumă contributiunilor lor directe, și sumă astfel încassată s'o predee respectivei comunități confesionale pentru salariile invetiatorilor și pentru alte lipse ale scôlei, — pre atunci comitatele vecine a Temisiului și a Carasiului, nu numai că nu dau scôleloru confesionali în amintii direptiune spriginulu lor de autoritate publică, ci încă au oprit primirea spelor confesionali în preliminarile comunale, și au oprit încă și în astfelu de comune, cari din zelulu lor propriu au doritu se ajutore educatiunea poporală; rezultatulu acestor despusețiuni contrarie este acelu: că pre candu în comitatulu Aradului scôlele nôstre se înmultiescu și se desvôlta, — în vecinele comitate, a Temisiului și a Carasiului, macar că poporatiunea și tîenutulu posiedu avutia cu multu mai mare, scôlele nôstre tangescu, decadu.

(Finea va urmă.)

Concursu.

1-3

Pentru stațiunea invetiatorésca vacanta din comună Sistarovetiu inspectoratul Lipovei se publica concursu nou până în 15 Iuliu vechiu, candu va fîsi alegerea.

Emolumintele sunt în bani 150 fl. 24 cubule grau 24. cucurudiu 100 pundi clisă. 75. pundi sare, 15 pundi lumini. 12 orgii de lemne din care se va încaldi și scôla, 4 jugere livéda fenétia, cortelu liberu cu $\frac{3}{4}$ jugeru gradina pentru legumi.

Doritorii de a fi alesi în acêsta stațiune, au recursurile lor dovedindu essamenulu de calificatiune, adresate comitetului parochialu în Sistarovetiu, a le trimite la subscrisulu în Lipovă, și până la terminulu prefîptu au a se infeciosia în vre una din Domineci sêu serbatori în s. Biserica de acolo pentru cantare.

Sistarovetiu 17. Iuniu 1873.

În contielegere cu comitetulu parochialu.

Christoforu Giuchiciu inspectoru cercualu de scôle.

Concursu.

3-3

Prin decisulu Venerabilulu Consistoriu diecesanu alu Aradului dto. 24 Maiu a. c. Nor. 620, — nulificandu-se alegerea de parochi în comună gr. or. Ternovă din protopr. Siriei, tîenuta în 18 Martiu a. c. — cu acêsta se escrie denou concursu pe ambele parochii vacante din numita comună — cu terminu pona în 29 Iuniu a. c. st. vechiu, în care dî se va tîené și alegerea. —

Venitulu parochialu pentru una parochie este. Stôlele îndatinate — birulu parochialu dela 200 de case, și una sesiune de pamentu aratoriu. —

Recurentii au de a produce testimoniulu despre absolvirea alor 8 clase gimnasiale, de teologia și de moralitate — era clericii nehierotoniti pe langă acestea documinte, mai au de a produce și testimoniulu de calificatiune. —

Recursele adresate comitetului parochialu sunt de a se trimite la oficiulu protopresviteralu în Siria. —

Ternovă 8 Iuniu 1873

Comitetulu parochialu gr. or. din Ternovă.

Cu scirea mea Nicolau Beldea adm. protopr.